

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Hållbar, inkluderande bioekonomi – nya möjligheter för den europeiska ekonomin

(yttrande på eget initiativ)

(2019/C 110/02)

Föredragande: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Medföredragande: **Estelle BRETNALL**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	15.2.2018
Rättslig grund	Artikel 29.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Ansvarigt organ	Rådgivande utskottet för industriell omvandling (CCMI)
Antagande av CCMI	25.9.2018
Antagande vid plenarsessionen	12.12.2018
Plenarsession nr	539
Resultat av omröstningen	205/3/3
(för/emot/nedlagda röster)	

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Införa en långsiktig, enhetlig och insynsvänlig politik och incitamentsram för att främja bioekonomin. Det behövs ett stort politiskt engagemang för att lösa de många övergripande samhälleliga utmaningarna, och det politiska klimatet i EU skulle kunna vara mer välkomnande gentemot innovativa biobaserade produkter och hållbara, EU-producerade råvaror. Finansiella incitament eller skatteincitament skulle kunna bidra till att stimulera nödvändiga investeringar, eftersom det är medlemsstaterna och regionerna som har behörighet på dessa områden snarare än EU. Klusterorganisationer som omfattar små och medelstora företag, samt primärproducenter av hållbar biomassa, spelar en viktig roll för att utveckla kontakter mellan aktörer i leveranskedjan. Genom en fortsatt, uppdaterad kartläggning⁽¹⁾, kombinerad med en mätning av bioekonomins effekter, skulle man kunna identifiera befintliga kluster som är verksamma inom det biobaserade området, och åtgärder bör vidtas för att underlätta utvecklingen av nya kluster på europeisk, regional och nationell nivå, där det finns luckor.

1.2 Den roll som jordbrukare, skogsägare och deras kooperativ spelar är avgörande för att garantera en effektiv användning av naturresurser och bidra till en cirkulär bioekonomi. En stark flerårig budgetram, gemensam jordbrukspolitik och europeisk skogsbruksstrategi behövs för att stödja konsulttjänster, utbildning och kunskapsutbyte i syfte att bättre hantera som jordbrukares och jordbrukskooperativs behov. Konkreta exempel för att öka medvetenheten och visa på bioekonomins fördelar för hela värdekedjan måste främjas. Detta kommer att locka unga jordbrukare och nya aktörer att starta nya företag på detta område. Producentorganisationerna och kooperativen bör också lyftas fram som viktiga verktyg för att öka mobiliseringen och mervärdet av befintlig biomassa i EU. Därför är stödet till EU:s jordbruks- och skogsbrukssektorer avgörande för att man fortsatt ska kunna investera i och bedriva innovation inom hållbar produktion av biomassa.

1.3 Stödja skapandet av marknader och hjälpa konsumenterna och allmänheten att göra informerade val om vilka produkter och branscher de stöder genom sina dagliga inköp. För att överbrygga konsumenternas bristande medvetenhet och sända enhetliga och korrekta budskap om biobaserade produkter måste Europeiska unionen utarbeta en kommunikationsstrategi som inbegriper alla parter i värdekedjan och övriga intressenter. Ett viktigt första steg har varit att fastställa tydliga EU-övergripande normer för biobaserade produkter, som kan bereda vägen för att införa marknadsskapande åtgärder i syfte att ytterligare öka konsumenternas och de offentliga upphandlarnas användning av EU-producerade biobaserade produkter.

⁽¹⁾ <https://biconsortium.eu/news/mapping-european-biorefineries>

1.4 Tillhandahålla en hållbar finansiell avkastning på investeringar genom en enda fond. Smart lagstiftning och konsekvent genomförande i hela EU på flera nivåer bör vara en prioritet för att undanröja hinder och minska den administrativa bördan och samtidigt säkra hållbarheten. Exempelvis skulle ett webbaserat verktyg kunna hjälpa till att hitta tillgänglig finansiering och avgöra om sökanden uppfyller urvalskriterierna för denna mekanism. Systemet skulle också ge de länkar och resurser som krävs för att ansöka direkt till finansieringsmekanismen. Det skulle kunna fungera som en marknadsplats genom att tillhandahålla finansieringsinformation och koppla samman personer som söker finansiering med potentiella finansiärer (t.ex. som en webbplats för gräsrotsfinansiering). För att främja nya och befintliga värdekedjor för biobaserade produkter och förbättra konkurrenskraften för befintliga produktionsanläggningar samt för att bidra till landsbygdsutveckling, skapa arbetstillfällen och främja näringslivet är det dessutom av avgörande betydelse att det gemensamma företaget för biobaserade industrier (BBI 2.0) får en fortsättning även efter den nuvarande fleråriga budgetramen.

1.5 EU:s regionala utvecklingspolitik efter 2020 bör tillhandahålla tillräckliga medel för fortsatt landsbygdsutveckling. Fokus bör främst ligga på stöd till investeringar i infrastruktur och tjänster som behövs för ett effektivt och hållbart företagande inom bioekonomin på landsbygden.

1.6 Utnyttja vetenskapliga möjligheter och stödja tillvaratagande av innovationer genom en flexibel, proportionell och robust rättslig ram. Forskning är avgörande för att möjliggöra, etablera och utvärdera innovation i bioekonomin. Det kommersiella utnyttjandet är inte endast beroende av högklassig forskning, utan även av att det finns en lämplig strategisk, rättslig och samhällelig ram för att säkerställa snabb kunskapsöverföring till industrin. Föregångare bör få det utrymme och det stöd de behöver för att bedriva innovation och göra framsteg inom föreskrivna gränser. Man bör enas med berörda parter om innovationsavtal och gröna avtal i situationer där utvecklingen av hela bioekonomin bättre kan stödjas genom reglering och där det krävs kreativa lösningar. Dessutom spelar innovation också en avgörande roll för att stärka hållbarheten i EU:s produktion av biomassa.

1.7 Stärka utbildnings-, yrkesutbildnings- och kompetensprogram för nya talanger och redan anställda. Genom att frigöra bioekonomins potential skulle man kunna skapa nya arbetstillfällen. Införandet av ny teknik medför dock betydande utmaningar för organisationen av arbetet och de färdigheter som arbetstagarna behöver. Därför är det av yttersta vikt att se till att de enskilda individerna kan fortsätta att utveckla och anpassa sina färdigheter under hela livet. Åtaganden från alla berörda parter – producenter av biomassa, utbildningsanordnare, företag, fackföreningar, offentliga arbetsförmedlingar och regeringar – om att förbättra den allmänna och yrkesinriktade utbildningens kvalitet och förmåga att svara mot behoven är avgörande för att minska kompetensglappet genom att det stärker kopplingen mellan utbildningssystemen och arbetsmarknaderna. Generellt sett bör dock kompetensutvecklings- och matchningsstrategierna vara en integrerad del av en bredare uppsättning åtgärder som omfattar sysselsättnings-, industri-, investerings-, innovations- och miljöstrategier.

1.8 Utforska användningsmöjligheter för biomassa. En effektivare användning av det befintliga utbudet av biomassa måste vara en prioritering för att möta den växande efterfrågan på råvaror. Därefter måste man också höja kvaliteten på och öka mängden produktiv mark för jordbruket och stimulera användningen av övergiven, marginell eller underutnyttjad mark. Råvaruproducenter, främst jordbrukare och skogsägare, spelar en central roll i utvecklingen av bioekonomin. Man måste öka medvetenheten om potentiella möjligheter (vid användning av andra grödor) och utveckla infrastruktur för insamling, lagring och transport av biomassa. En viktig faktor kan också vara att göra systemen för rapportering om hållbarhet mindre komplexa och att göra kapaciteten för produktion och bearbetning av biomassa mer mångsidig. Avfall och rester som alternativa källor till biomassa, och en hållbar förvaltning av de europeiska skogarna skapar möjligheter för bioekonomin och bioenergin. Det behövs en utvärdering av hållbara avfallsflöden samt ytterligare investeringar i användning av trä och restprodukter. Dessutom måste teknik utvecklas för att hantera dessa produkters inneboende variationer. I vissa fall kan man behöva anpassa sin nationella politik för att ta hänsyn till användningen av avfall i biobaserade produkter.

2. Allmänna kommentarer

2.1 Bioekonomi omfattar produktion av förnybara biologiska resurser och omvandling av dem till livsmedel, foder, biobaserade produkter och bioenergi. Detta omfattar jordbruk, skogsbruk och fiske samt livsmedels-, massa- och pappersproduktion samt delar av kemi-, bioteknik och energiindustrierna. Forskning om genom, cellprocesser och bioinformatik beaktas inte uttryckligen i detta yttrande. EU:s bioekonomistategi från 2012 syftade till "(...) att bereda vägen för ett mera innovativt, resurseffektivt och konkurrenskraftigt samhälle som förenar livsmedelstrygghet med en hållbar

användning av förnybara resurser för industriändamål, samtidigt som miljöskyddet säkerställs.” Under 2017 genomförde kommissionen en översyn av bioekonomistrategin från 2012, där man fann att strategin har visat att dess mål är betydelsefulla och att vikten av de möjligheter som bioekonomin ger erkänns alltmer i och utanför Europa.

2.2 Även om målen för EU:s bioekonomistrategi från 2012 fortsätter att vara relevanta för att möta utmaningarna i samband med livsmedels- och näringstrygghet och den åtföljande handlingsplanen har uppfyllt sina föreslagna mål, anses det vara nödvändigt att omprioritera åtgärderna och utvärdera strategins tillämpningsområde mot bakgrund av den senaste tidens politiska utveckling, bland annat FN:s mål för hållbar utveckling och konventionen om klimatförändringar (åtagandena från COP21). Världens befolkning förväntas öka till nästan 10 miljarder fram till 2050 och de biologiska resurserna måste användas effektivare, så att det kan finnas säkra, näringsrika livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser för fler människor med mindre miljöpåverkan och klimatpåverkan per producerad enhet, och förnybart biologiskt material i tillräcklig mängd för att producera en stor del av vad vi för närvarande tillvaratar från fossil råolja, vid sidan av vind- och solenergi och annan förnybar energi.

2.3 Mot denna bakgrund är den hållbara bioekonomin sektorsövergripande och är kärnan i hållbara ekonomiska strategier i hela världen. Bioekonomin kan spela en viktig roll för den europeiska konkurrenskraften och det är nu viktigt att identifiera och utnyttja dess möjligheter, på både EU-nivå och nationell/regional nivå. Exempelvis har man i andra tredjeländer såsom Förenta staterna med hjälp av ett uppifrån och ned-ledarskap utvecklat en bioekonomi som genererar nästan 400 miljarder US-dollar och skapar mer än fyra miljoner arbetstillfällen genom direkta, indirekta och framkallade bidrag⁽²⁾.

2.4 Bioekonomin ger alternativ som kan bidra till att minska koldioxidutsläppen och minska beroendet av importerade fossila bränslen. EU:s skogar binder t.ex. en mängd koldioxid som motsvarar 10 % av EU:s årliga utsläpp och tillhandahåller samtidigt ett kontinuerligt och konstant utbud av biomassa för förnybar energi. Vidare beräknas det att de 100 000 kemikalier som för närvarande tillverkas teoretiskt sett skulle kunna komma från förnybara råvaror. Detta innebär inte att så kommer att bli fallet, men det är teoretiskt möjligt. Detta kommer inte bara att ge möjlighet att producera våra vanliga hushållsartiklar lokalt och av förnybara råvaror, utan också bidra till att skapa arbetstillfällen och tillväxt i Europa, där den tekniska spetskompetensen fortfarande är stark.

2.5 Stora hinder kvarstår dock på vägen mot mer innovation inom EU:s bioekonomi. Ett viktigt hinder avser produkternas kostnadskonkurrenskraft, både jämfört med fossila alternativ och motsvarande produkter från andra håll i världen. Kostnadskonkurrenskraften påverkas av många faktorer, bl.a. teknisk mognadsgrad, arbetskostnader, subventioner för fossila bränslen och avskrivning, samt den låga nivån på marknadsstödet för biobaserade produkter. Detta konkurrensproblem förvärras av svårigheterna att få tillgång till finansiering för innovativa projekt och produktionsanläggningar, och av slutanvändarnas ofta begränsade medvetenhet om biobaserade produkter, samt av en brist på kompetens och de operativa förbindelser som krävs för att driva sektorn framåt. Dessutom håller tillståndsförfarandena för nya biobaserade projekt på att bli utdragna och betungande, vilket leder till betydande rättslig osäkerhet och finansiella risker för ekonomiska aktörer.

3. Särskilda kommentarer

3.1 Det uppskattas att bioekonomisektorerna i EU årligen omsätter cirka 2 biljoner euro och sysselsätter omkring 19,5 miljoner människor⁽³⁾, varav de flesta bor i landsbygds- och kustområden, vilket motsvarar ungefär 8,5 % av arbetskraften i EU-28. Jordbruket, den skogsbaserade sektorn och landsbygdssamhällena i hela EU förväntas dra nytta av den framväxande biobaserade sektorn genom nya arbetstillfällen och ökade inkomster. Bearbetning av biomassa och tillverkning av biobaserade produkter ger nya affärsmöjligheter i form av odling och saluföring av olika grödor. Tillsammans med konventionella grödor såsom spannmål, oljeväxter, potatis och sockerbetor betraktas nya grödor såsom gräs, skogsbaserade grödor, alger och mikroalger som framtida inkomstkällor i landsbygds- och kustområden.

⁽²⁾ Se faktabladet från Förenta staterna:s jordbruksdepartement: "An Economic Impact Analysis of the U.S. Biobased Products Industry: 2016 Update", på <https://www.biopreferred.gov/BPResources/files/BiobasedProductsEconomicAnalysis2016FS.pdf>.

⁽³⁾ Alla sifferuppgifter kommer från "JRC science for policy report: 2016 Bioeconomy Report", som finns på <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103138/kjna28468enn.pdf>.

3.2 Befintliga bioraffinaderier ger redan nu familjer och samhällen på landsbygden utkomstmöjligheter och ekonomisk egenmakt. Bioraffinaderier, som är fabriker där förnybara råvaror (dvs. biomassa, biprodukter och avfall) används i stället för fossila resurser, utgör bioekonomins kärna: de är belägna i landsbygds- och kustområden, nära de förnybara råvaror som bearbetas, och befinner sig i centrum för livsmedels- och foderproduktionen, den industriella framställningen och trä- och energiproduktionen.

3.3 I bioraffinaderier används varje del av de växter som bearbetas, vilket ger en minimal mängd avfall. Genom effektiv och/eller innovativ teknik tillverkar bioraffinaderier i EU en mängd olika produkter (t.ex. livsmedel, foder, kemikalier, fibrer och bränsle) som är såväl förnybara som återvinningsbara, återanvändbara, komposterbara eller biologiskt nedbrytbara. På grund av de biobaserade produkternas och beståndsdelarnas mångsidighet kan de användas i en mängd olika tillämpningar, t.ex. inom vattenbruksfoder, bygg- och anläggningsbranschen, kosmetika, kartong, rengöringsmedel, bränslen, smörjmedel, färg, papper, läkemedel, plast och andra industriella produkter, och därmed ersätta fossilbaserade ingredienser med förnybara sådana.

3.4 Att inrätta nya bioraffinaderier, samt utveckla och utvidga befintliga sådana, är en investering i en ny typ av anläggning. Bioraffinaderier är kapitalintensiva, har långa återbetalningstider och är utsatta för tekniska och marknadsmässiga risker. Därför är en tydlig, stabil och stödjande rättslig och finansiell ram viktig för att främja dessa investeringar i Europa. Idag finns det en rad olika instrument, bl.a. Horisont 2020 (den nya Horisont Europa-lagstiftningen är ett välkommet och ambitiöst program för innovation och forskning) och det gemensamma företaget för biobaserade industrier, de europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna), Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu), InnovFin, Europeiska fonden för strategiska investeringar (Efsi) samt Europeiska investeringsbankens (EIB) för lån och garantier. Men det kan vara svårt att få tillgång till dem. Dessa flaskhalsar skulle åtgärdas genom en enda kontaktpunkt där företagen kan få tillgång till detaljerad skräddarsydd information som passar deras behov.

3.5 I detta sammanhang är det av yttersta vikt att man för en dialog med det civila samhället, tillsammans med jordbrukare, skogsägare och industrin, för att främja debatten om utformningen av en mer konkurrenskraftig bioekonomi för Europa som gynnar alla. Att man bidrar till att informera om fördelarna med bioekonomin är avgörande för att uppnå detta paradigmskifte mot en koldioxid snålare ekonomi baserad på förnybarhet. I detta hänseende skulle trovärdiga certifierings- och märkningssystem kunna vara viktiga verktyg för att få till stånd en hållbar och tillförlitlig bioekonomiindustri och skapa förtroende hos industriella användare, offentliga upphandlare och konsumenter.

3.6 EU, medlemsstaterna och regionala myndigheter kan hjälpa bioekonomin att växa genom att stimulera efterfrågan på förnybara, smarta och resurseffektiva produkter och tjänster. Medlemsstaterna bör i de strategiska planerna för den framtida gemensamma jordbrukspolitiken inbegripa konkreta åtgärder för att utveckla och/eller ytterligare stödja investeringar och främja hållbara lösningar för EU:s jordbrukare, skogsägare och deras kooperativ i syfte att öka deras konkurrenskraft och effektivitet. I de fall biobaserade produkter skulle kunna ersätta kolbaserade fossila alternativ på ett hållbart sätt kan detta möjliggöras dels genom ny lagstiftning, t.ex. paketet om den cirkulära ekonomin, dels genom att eventuellt revidera annan befintlig relevant lagstiftning för att uppmuntra till att traditionella kolbaserade fossila produkter ersätts med lokalproducerade biobaserade alternativ. Dessutom kan man använda befintlig standardiseringsverksamhet, t. ex. TC411, och befintliga certifieringssystem och/eller nya frivilliga märkningssystem, t.ex. biobased%.

3.7 Offentliga upphandlare på nationell och regional nivå bör i högre grad hänvisa till sådan trovärdig certifiering och märkning av biobaserat innehåll. Exempelvis lanserade det nederländska standardiseringsorganet NEN år 2016 ett nytt biobaserat certifieringssystem, Biobased% (<http://www.biobasedcontent.eu/>). Genom systemet fastställs den mängd biomassa som finns i en produkt, och företag får hjälp att tillhandahålla transparenta och trovärdiga uppgifter om det biobaserade innehållet i en produkt, i kommunikation såväl mellan företag som mellan företag och konsumenter. Det bygger på den europeiska standarden EN 16785-1:2015 (som tillhandahåller en metod för bestämning av biobaserat innehåll i fasta, flytande och gasformiga produkter med hjälp av kol-14-analys och grundämnesanalys). Bedömningar av överensstämmelse utförs av certifieringsorgan som har ingått en överenskommelse med NEN. Nu när denna certifiering har införts är det viktigt att öka medvetenheten och uppmuntra användning av förnybara råvaror i EU:s nuvarande och framtida lagstiftning.

3.8 I skogsbruket spelar certifieringssystem en viktig roll för att garantera hållbar användning av biomassa. Exempelvis är 60 % av EU:s skogar certifierade enligt PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) och/eller inom ramen för FSC (Forest Stewardship Council). Produktionen i EU:s skogsbruk sker enligt världens högsta miljöstandarder, på grundval av lagstiftning såsom EU:s timmerförordning, bestämmelser om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF), fågeldirektivet och habitatdirektivet samt paketet om den cirkulära ekonomin.

3.9 Det är därför mycket viktigt att förbättra kommunikationen mellan företag och mellan företag och konsumenter. Att öka allmänhetens medvetenhet på grundval av korrekt, relevant och tillgänglig information är avgörande för att säkerställa utvecklingen av en smart, hållbar och inkluderande bioekonomi, skapa en marknad för hållbara biobaserade produkter och främja en mer hållbar konsumtion och produktion. Åtgärder för att öka allmänhetens medvetenhet, bl.a. priser eller utmärkelser samt utställningar om den roll som teknik och vetenskap spelar i bioekonomin, behövs särskilt på regional och lokal nivå.

3.10 Det är därför mycket viktigt att ta fram tydlig och korrekt information till allmänheten. Eftersom bioekonomin erbjuder flera möjligheter att hantera samhällsutmaningar måste den mätas med hjälp av en heltäckande ekonomisk bedömning. Denna kommer att ge information om bioekonomins sektorsövergripande storlek, samt dess bidrag till ekonomisk tillväxt och därmed sammanhängande effekter på arbetsmarknaden. I detta avseende spelar forskarsamhället en avgörande roll. Därför är det också viktigt att upprätthålla investeringarna i tvärvetenskaplig och grundläggande forskning för att EU ska kunna uppnå sin fulla potential när det gäller att bidra till global forskning och innovation för tryggad livsmedels- och näringsförsörjning, för konkurrenskraft och för den kunskapsbaserade bioekonomin. Det är viktigt att EU i sin lagstiftning intar en ståndpunkt som fullt ut grundar sig på nya vetenskapliga rön och erfarenheter från hela världen och att processerna för att fatta beslut om tillsyn är insynsvänliga.

3.11 Att undervisa skolbarn och skolungdomar är avgörande för att forma en generation som förstår de utmaningar och välkomnar de möjligheter som bioekonomin erbjuder. Exempelvis kommer man genom att lära ut principerna om kretslopp och om att samtidigt agera globalt och lokalt ("glokalt") samt genom att väcka intresset för att upptäcka nya saker bidra till att förbereda den nya generationen på att finna sin plats. Nya läroplaner, där t.ex. biovetenskap, teknik och marknadsföring kombineras, har redan utarbetats vid universitet. Genom sådan samverkan mellan olika discipliner och en stödjande omgivning för uppstarts företag kan studerande få stöd på vägen mot att bli företagare inom bioekonomin. Yrkesutbildningen måste utvecklas för att matcha kompetenskrav inom primärproduktion, tillverkning, transport och andra relevanta sektorer. Även senare i livet behöver arbetstagare uppdatera sina färdigheter och sin kompetens. Detta kan stödjas genom program för livslångt lärande som kopplar samman utbildningsanordnare med producenter, arbetsgivare och arbetstagare, forskare och innovatörer.

Bryssel den 12 december 2018.

Luca JAHIER
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*
